

АВТОМАТИЗОВАНА БАЛІСТИЧНА ІНФОРМАЦІЙНА СИСТЕМА «ТАИС»

AUTOMATED BALLISTIC INFORMATION SYSTEM «TAIS»

Мельник Р.В.,
к.ю.н., головний судовий експерт відділу дослідження та сертифікації зброї
Державний науково-дослідний інститут МВС України

Гамера В.А.,
старший судовий експерт відділу дослідження та сертифікації зброї
Державний науково-дослідний інститут МВС України

Толочин Д.В.,
старший судовий експерт відділу дослідження та сертифікації зброї
Державний науково-дослідний інститут МВС України

У статті розглянуто питання щодо необхідності використання АБИС «ТАИС» в криміналістичних підрозділах МВС України, що дає змогу експерту ефективно працювати з великими базами даних, значно підвищувати якість і достовірність балістичних досліджень, прискорювати перевірку за масивами куль та гільз, вилучених з місць нерозкритих злочинів, заносити до масиву і перевіряти вогнепальну зброю, вилучену з незаконного обігу, об'єкти дозвільної системи і табельну зброю ОВС.

Ключові слова: АБИС «ТАИС», кулегільзотека, вогнепальна зброя, пістолети та револьвери «несмертальної дії», саморобна та перероблена з газовой зброю, табельна зброя ОВС, контрольні відстріли зброї громадян, балістичні дослідження, бази даних, обліки.

В статье рассмотрены вопросы о необходимости использования АБИС «ТАИС» в криминалистических подразделениях МВД Украины, что позволяет эксперту эффективно работать с большими базами данных, значительно повышать качество и достоверность баллистических исследований, ускорять проверку по массивам шаров и гильз, изъятых с мест нераскрытых преступлений, заносить в массив и проверять огнестрельное оружие, изъятое из незаконного оборота, объекты разрешительной системы и табельное оружие ОВД.

Ключевые слова: АБИС «ТАИС», пулегильзотека, огнестрельное оружие, пистолеты и револьверы «несмертельного действия», самодельное и переработанное из газового оружие, табельное оружие ОВД, контрольные отстрелы оружия граждан, баллистические исследования, базы данных, учет.

The question about the need for ALIS „TAIS” in the forensic units of the Interior Ministry of Ukraine, which allows the expert to effectively work with large databases, significantly improve the quality and accuracy of ballistic studies to accelerate verification for the array of bullets and shell casings seized from places unsolved crimes, adding to array and checking firearms seized, facilities permit system and the police service weapon.

Key words: ALIS „TAIS”, bullet archive, firearms, pistols and revolvers „non-lethal” homemade and recycled from the gas weapon, police service weapon, weapons control Shooting citizens, ballistic research, database, records.

Конституція України не лише декларує, але й гарантує захист життя людини, її прав і свобод, покладаючи ці функції на державу. Людина її життя, здоров'я, честь і гідність, недоторканість і безпека визнаються в Україні найвищою соціальною цінністю [1, с. 4].

У руслі гарантування цієї найвищої соціальної цінності політика держави з профілактики і розслідування злочинів має особливе значення. Як правило, будь-який злочин – це система дій, яка спрямована на реалізацію злочинного наміру, що об'єктивно обумовлює певні наслідки, у т. ч. зміни у матеріальній обстановці місця події. У таких вимірах, у вигляді різноманітних матеріальних слідів злочину, відображається значна за обсягом і досить змістовна інформація стосовно особи, яка вчинила злочин, і обставин його вчинення. Значущість такої інформації у розкритті та розслідуванні злочинів неодноразово підкреслювалася багатьма вченими.

Одним із найнебезпечніших і найпоширеніших у сьогоденній криміналістичній ситуації злочинів є вбивства з використання вогнепальної зброї.

Надзвичайна небезпека злочинів, вчинених із застосуванням вогнепальної зброї, потребує особливо великої якості розслідування за цими справами, при яких необхідно використовувати всі можливості для встановлення злочинців та обстановки і обставин злочину. При цьому велике значення, а в даний час і вирішальне значення, має вивчення речових доказів, і, перш за все, тих, які дозволяють виявити застосування злочинцями вогнепальної зброї та вирішити питання щодо необхідності використання АБИС «ТАИС» у криміналістичних підрозділах МВС України.

Із різних досліджень речових доказів застосування вогнепальної зброї найбільший інтерес для слідчих органів, і в той же час – тяжкий для експертів-криміналістів, має ідентифікація зброї, тобто встановлення на основі речових доказів тієї зброї, з якої на місці події були здійснені постріли.

Значний внесок у дослідження теоретичних проблем криміналістики та судової експертизи зробили вчені-криміналісти України та інших держав: Т. В. Авер'янова, І. А. Алієв, Л. Ю. Ароцкер, О. Ф. Аубакіров, Р. С. Белкін, В. В. Бірюков, А. І. Вінберг, В. І. Галаган, В. Г. Гончаренко, Г. І. Грамович, Ф. М. Джавадов, А. В. Іщенко, Н. С. Карпов, Н. І. Клименко, І. І. Когутич, В. О. Коновалова, М. В. Костицький, І. І. Котюк, І. Ф. Крилов, В. С. Кузьмічов, Є. Д. Лук'янчиков, О. М. Моїсєєв, Ю. Ю. Орлов, О. Р. Росинська, М. В. Салтєвський, М. Я. Сєгай, І. Я. Фрідман, В. Г. Хахановський та ін.

У різні періоди окремі аспекти криміналістичного дослідження вогнепальної зброї досліджували В. Ф. Гуцин, М. М. Зюскін, Б. М. Єрмоленко, А. В. Кокін, В. М. Ладін, В. К. Лисиченко, Б. М. Комаринець, Ю. В. Мішин, Л. Ф. Саврань, І. О. Сапожніков, Є. І. Стащенко, Є. М. Тихонов, О. І. Устинов, В. Ф. Черваков, Б. І. Шевченко. В Україні за останнє десятиліття дисертації на здобуття наукового ступеня кандидата наук з цієї проблематики захистили В. В. Арешонков, А. В. Кофанов, Я. В. Новак, С. О. Торопов, Т. В. Тютюнник, з проблематики автоматизованих робочих місць захистили дисертації на здобуття наукового ступеня кандидата наук Ю. О. Мазніченко, Ю. О. Пілюков та ін. Отже, актуальність обраної теми наукової статті обґрунтовується необхідністю вирішення існуючих проблем і розроблення відповід-

них науково-методичних матеріалів, що значно підвищить якість і достовірність балістичних досліджень, прискорить автоматизовану перевірку за масивами куль та гільз, вилучених з місць нерозкритих злочинів, вогнепальної зброї.

На сьогоднішній день під час проведення балістичних досліджень у спеціалістів виникають проблеми не тільки прикладного або методичного, а й нормативно-прикладного характеру. Крім того, зі збільшенням незаконного обігу вогнепальної зброї виникла необхідність рішення нових класифікаційних завдань.

Успішна боротьба зі злочинністю в значній мірі залежить від якості попереднього слідства і судового розгляду, від повного і вмілого використання досягнень природничих, технічних і суспільних наук в попередженні, розкритті та розслідуванні злочинів.

Сучасні умови розвитку суспільства, на жаль, не зменшують навантаження на правоохоронні органи у підтриманні правопорядку та забезпеченні конституційних прав і свобод громадян. Значний обсяг роботи правоохоронців пов'язаний із розслідуванням злочинів, вчинених із застосуванням вогнепальної зброї, при чому ефективність цього процесу залежить від належного рівня експертного забезпечення [2].

Важливим також є той факт, що комплексне забезпечення сучасної судової балістики неможливе без використання балістичних обліків (куле-гільзотек). Тому, в першу чергу, основна проблема полягає у підвищенні їх ефективності та функціонування. Вирішення цієї проблеми насамперед пов'язано із запровадженням в експертну практику високопродуктивних автоматизованих інформаційно-пошукових систем [3, с. 8]. Серед таких систем є автоматизована балістична ідентифікаційна система «ТАИС» (далі – АБИС «ТАИС») виробництва ЗАТ «ЛДИ – Русприбор» м. Санкт-Петербург, Росія.

За допомогою АБИС «ТАИС» можна отримати в автоматичному режимі зображення розгортки всієї бокової поверхні кулі та денця гільзи. Наприклад: після проведення сканування кулі на малюнку відображаються сліди від полів нарізів каналу ствола, де можна виміряти їх ширину та кут. При скануванні денця гільзи відображаються сліди від частин зброї (слід бійки ударника, відбивача, патронного упору), де також можна виміряти кут між зацепом викидача та відбивачем. За взаєморозміщенням зазначених слідів та за допомогою довідників можна визначити, з якого типу, виду, моделі зброї був здійснений постріл. Отримані зображення зберігаються в базі даних центрального сервера комп'ютера, які за необхідності виокремлюються з бази даних і можуть пересилатися по існуючим лініям зв'язку. Дане програмне забезпечення системи дозволяє здійснювати автоматичний пошук по базі даних та проводити ідентифікацію зображень об'єктів [4, с. 7].

За останні роки спостерігається стійка тенденція до збільшення кількості злочинів, вчинених із застосуванням пістолетів та револьверів, призначених для стрільби гумовими кулями. Крім того, значно зростає кількість вилучених саморобної та переробленої з газової зброї.

З огляду на зазначені негативні тенденції, відбулося запровадження обов'язкового експериментального відстрілу газової та зброї «несмертальної» дії. В НДЕКЦ при ГУМВС України у Вінницькій області започатковано проведення контрольних відстрілів пістолетів виробництва КНВО «Форт».

Також великої уваги заслуговують перероблені з бойових зразків пістолети та револьвери, призначені для стрільби гумовими кулями, які сертифікуються в якості вогнепальної

зброї. Останніми роками спостерігається збільшення кола осіб, яким видаються дозволи на користування ними. Так, згідно з інформацією ДІТ МВС України у користуванні громадян знаходиться більше 100000 одиниць такої зброї.

Розроблений в НДЕКЦ та затверджений Міністром внутрішніх справ України стандарт МВС СОУ 78-19-001:2007 «Пістолети, револьвери та інші короткоствольні пристрої несмертальної дії. Загальні технічні умови» передбачає поділ зброї «несмертальної дії» на дві категорії: зі стволами без захисних елементів (вогнепальна зброя) – для озброєння працівників правоохоронних органів, із захисними елементами (газова, з можливістю стрільби гумовими кулями) – для користування громадянами. Про необхідність поділу цієї зброї за суб'єктами користування неодноразово доповідалося керівництву МВС України, а Департаменту громадської безпеки ставилося завдання щодо внесення змін до існуючих нормативно-правових актів, але нормативного врегулювання її обігу досі не здійснено.

З метою організації постійного контролю необхідно перевіряти якість продукції при її реалізації у спеціалізованих торговельних закладах (об'єктах дозвільної системи). Вбачаємо за доцільне залучати для участі у планових та позапланових перевірках зазначених спеціалізованих торговельних закладів працівників органів сертифікації МВС України.

На цей час відсутність внесення змін у конструкцію зброї перевіряється під час здійснення експериментального відстрілу нарізної зброї, пістолетів і револьверів, призначених для стрільби гумовими кулями, у підрозділах експертної служби МВС України. З метою запровадження контролю за конструкцією газових пістолетів та револьверів внесені відповідні пропозиції до проекту Інструкції з функціонування криміналістичних обліків.

А тому використання АБИС «ТАИС» у криміналістичній практиці дає можливість експерту ефективно працювати з великими базами даних, що забезпечує збільшення інформативності при отриманні зображень об'єктів досліджень, зменшення часу обробки і прийняття рішень при проведенні криміналістичної експертизи порівняно з традиційними методами.

Досвід експлуатації АБИС «ТАИС» свідчить про те, що ефективність її роботи істотно залежить від виконання наступних основних правил:

- точність та правильність установки об'єкта дослідження (кулі або гільзи) в касеті;
- правильність вибору режиму зйомки зображення для кулі – запис розгортки всієї бічної поверхні кулі або її фрагмента (для деформованих куль);
- точність установки та правильність вибору параметрів зйомки зображення об'єкта;
- правильність вибору експертом ідентифікаційних ознак об'єкта дослідження та оцінки стійкості цих ознак;
- правильність розмітки обраних ідентифікаційних ознак об'єкта.

Таким чином, АБИС «ТАИС» у криміналістичних підрозділах України дозволяє значно підвищити якість і достовірність балістичних досліджень, прискорити перевірку за масивами куль та гільз, вилучених з місць нерозкритих злочинів, вогнепальної зброї, вилученої з незаконного обігу, об'єктів дозвільної системи і табельної зброї ОВС. Запровадження цієї системи є важливим кроком у створенні центральних і регіональних куле-гільзотек, що в значній мірі підвищить ефективність роботи ОВС у боротьбі зі злочинністю.

ЛІТЕРАТУРА

1. Конституція України : Закон України від 28 червня 1996 року. – К. : Преса України, 1997.
2. Наукові статті працівників експертної служби НДЕКЦ МВС України. – К., 2003. – Вип 1. – 115 с.
3. Красюк И. П. Судебная баллистика на современном этапе борьбы с преступностью / И. П. Красюк // Криміналістичний вісник. – 2002. – Вип. 4. – С. 8–13.
4. Инструкция по эксплуатации. Автоматизированная баллистическая идентификационная система «ТАИС». – Санкт-Петербург, 2009. – С. 7.